

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

**2025-YIL APREL.
NAVBATDAN TASHQARI SON**

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 625 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 28-fevraldagi
333/5-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

ПРИНЦИПЫ ПЕРЕХОДА УЗБЕКИСТАНА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ, СУЩЕСТВУЮЩИЕ ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ	12
Набиев Дилмурод Хамидуллаевич	
YaSHIL TEXNOLOGIYALAR VA RAQAMLASH TIRISH TA'SIRIDA MEHNAT BOZORINING TRANSFORMASIYASI	19
Abduraxmanov Kalandar Xo'jaevich	
РОЛЬ ТВОРЧЕСКОГО ТРУДА В ПОВЫШЕНИИ ЕГО ЭФФЕКТИВНОСТИ	26
Гулямов Саидахор Саидахмедович, Икрамов Мурат Акрамович, Очилов Акрам Одilovich	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASH MAQSADIDA "YASHIL IQTISODIYOT"GA O'TISH ZARURATI	33
O.X. Hamidov, D.Sh. Yavmutov	
ESG-ИНСТРУМЕНТАРИЙ КАК ФАКТОР УСИЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ	38
Татьяна Юрьевна Анопоченко, Сергей Вадимович Ревунов, Роман Вадимович Ревунов	
TRANSITION OF RUSSIAN REGIONS TO A CLOSED-LOOP ECONOMY	49
Nikonov Sergey Mikhailovich, Ochilov Akram Odilovich, Filipenko Alexander Alexandrovich	
"YASHIL" IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA TUZILISHI	53
Navruz-Zoda Baxtiyor Negmatovich	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА КАК ДРАЙВЕР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЫНКА ТРУДА И МОДЕРНИЗАЦИИ РАБОЧИХ МЕСТ В УЗБЕКИСТАНЕ	59
Зокирова Нодира Каландаровна	
KREATIV IQTISODIYOT VA UNING INDUSTRIYA TURLARINING NAZARIY MASALALARI	64
Mamayunus Pardaev, Obid Pardaev, Akram Ochilov	
EKOLOGIK OMILLARNI HISOBGA OLGAN HOLDA BARQAROR IQTISODIY O'SISHDA ERISHISH	73
Saidov Muhammadali Hakimovich, Ochilov Akram Odilovich, Esanbekov Diyorbek Mirzabek o'g'li	
INNOVATION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MEVA-SABZAVOTCHILIK MAHSULOTLARI KOOPERASIYASINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	81
Raxmatulla Ergashev	
KARTOSHA MOSLANUVCHAN NAVLARI TURLI EKISH MUDDATLARI VA MULCHALASHLARDA HOSILDORLIGI HAMDA IQTISODIY SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI	86
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Toshpulatova Surayo Tulqin qizi, Ismayilov Alisher Isroilovich	
YASHIL IQTISODIYOT – INNOVATSION RIVOJLANISHNING KALITI	90
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, Usmonov Murodjon Dusmurot o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ «ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ» В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	93
Сайёра Насимовна Хамраева	
SABZAVOT (SHIRIN) MAKKAJO'XORI AJRATILGAN MOSLANUVCHAN NAV-DURAGAYLARINI ASOSIY VA TAKRORIY EKINLAR SIFATIDA TURLI MUDDATLARDA YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	97
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Nurillaev Ilhom Xolbek o'g'li, Jabborov Botir Shukurovich	
ZAMONAVIY BOZOR MUNOSABATLARIDA SAVDONI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA USLUBIY JIHATLARI	101
Ivatov Irisbek	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	105
Yadgarov Akram Akbarovich, Abdiyeva Flora Botir qizi	
GREEN ECONOMY: GLOBAL PERSPECTIVE AND UZBEKISTAN'S PATH	110
Dilmurod Mirza-Akhmedovich Rasulev, Dildorakhon Ulugbek kizi Shomuradova	

OLIY TA'LIM XIZMATLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TARG'IB QILISH BO'YICHA XORIJ TAJRIBASI	113
Musayev Bekjon Shukurillayevich	
TURIZM INDUSTRIYASINI BARQAROR STRATEGIK RIVOJLANTIRISHDA QO'LLANILADIGAN USULLAR TAHLILI	116
Turdibekov Xasan Ibragimovich	
ЗЕЛЁНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ И ФАКТОРЫ ЕГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	120
Орипов Ильхом Абдуллаевич	
Перспективы развития цифровой трансформации в Республике Узбекистан	128
Мусабеков Джорабек Хакимджанович, Воронин Сергей Александрович	
YASHIL IQTISODIYOT – BARQAROR RIVOJLANISHNING MUHIM OMILI SIFATIDA.....	133
G.Erkayeva	
Barqaror ish o'rinlarini yaratishda yashil iqtisodiyotning o'rni	138
Qo'chqorov G'aybulla Fayzullayevich, Qo'ziyeva Shaxnoza Bozor qizi	
ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ	141
Фазлитдин Бахадиорович Аминов	
RESPUBLIKADA EKOLOGIK TOZA MAHSULOT YETISHTIRISH ASOSIDA ELEKTRON SAVDONI RIVOJLANTIRISH	145
Q. J. Mirzayev, F. F. Ulug'murodov	
Qoraqalpog'istonda sanoatni restruktizatsiyalash va yashil iqtisodiyotni rivojlantirish: muammolar, istiqbollar va statistik tahlillar	150
Abipova Gulmira Salavatdinovna	
CHORVACHILIK XO'JALIKLARINI RIVOJLANTIRISHDA AGLOMERATSIYANING AHAMIYATI.....	153
Xusainov Oybek Jabborovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA STRATEGIYASINING KOMPANIYA UCHUN AHAMIYATI.....	156
Ergashev Toxir Kurbanovich, Toxirova Nigora Zokirjon qizi	
CHORVACHILIK KLASSTERLARI VA AGLOMERATSION RIVOJLANISH: O'ZARO TA'SIR VA SYNERGIYALAR	161
Xusainov Oybek Jabborovich	
HUDUDLARNING INNOVATSIYON SALOHİYATINI BAHOLASH	165
J.A. Ismatullayev, A. Do'lanov	
СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	171
Нафасов Тохиржон, Г. П. Эркаева	
Mamlakatimizda ishsizlikni kamaytirishga qaratilgan islohotlar.....	174
Djurayev Olimjon Narkulovich	
USE OF THE ADVANCED EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES OF FARMING AND HOUSEHOLDS	178
Ochilova Nargiza Akramovna	
SHAHAR AGLOMERATSIYALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH OMILLARI.....	181
Xidoyatova Nigora Shorakibovna	
IQTISODIY O'SISHDA MEHNAT MIGRATSIYASINING AHAMIYATI.....	184
Djurayev Olimjon Narkulovich, Saidakbarov Jamshid Ne'matullo o'g'li	
TURIZMNIDA RIVOJLANTIRISHDA TRANSPORT XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	189
Qosimov Jahongir	
РЫНОК ГОСТИНИЧНЫХ УСЛУГ В ТУРИЗМЕ В УСЛОВИЯХ ДИВЕРСИФИКАЦИИ И ДЕМОКРАТИЗАЦИИ ГОСТИНИЧНОЙ ИНДУСТРИИ	192
Ташмаматов Садирдин Нажмиддинович	

O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN KADRLAR MALAKASINI OSHIRISHDA DUAL TA'LIMDAN FOYDALANISHNI BOSHQARISH	196
Ochilov Akram Odilovich, Xamidova Mo'tabarxon Abdumalik qizi	
MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA AUTSORSING XIZMATLARIDAN FOYDALANISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	201
Nasiba Ergasheva	
KORXONALARDA XODIMLARNI BOSHQARISHNING ASOSIY TAMOYILLARI	207
Djurayev Olimjon Narkulovich, Nurullayeva Vazira O'ktamovna	
ЗЕЛЁНЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ПЕРСПЕКТИВЫ И РИСКИ	211
Номазов Бахром Бобомуродович	
ИНТЕГРАЦИЯ ПРИНЦИПОВ ESG В ФИНАНСОВУЮ СФЕРУ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	215
Алимова Азиза Шерзатовна	
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND DIGITAL TECHNOLOGIES ON MANAGEMENT	219
Ergashev Tokhir Kurbanovich, Tohirova Nigora Zokirjon kizi	
O'ZBEKISTONNING "YASHIL IQTISODIYOT STRATEGIYASI"NI AMALGA OSHIRISHNING ZARURIYATI VA ISTIQBOLLARI	224
Ergasheva Nazira Muratovna, Soyibov Mirjon Bekjonovich	
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УСЛУГ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ, ВЛИЯЮЩИХ НА ПОВЫШЕНИЕ УРОВНЯ И КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ	227
Алимова Муниса Юлчиевна	
РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБУВНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЕЁ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЗНАЧИМОСТИ.....	232
Расулов Нозимжон Набиджонович	
AGLOMERATSIYA VA IQTISODIY O'SISH: SABAB-OQIBAT ALOQASI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	236
Xidoyatova Nigora Shorakibovna	
KORXONALARNING SOLIQ IDORALARIDA HISOBGA OLINISHIDAN HOSIL BO'LGAN ORTIQCHA TO'LOVLARINI BOJXONA TO'LOVLARIDA HISOBGA OLISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	239
Boykabilov Bahodir Mustafaevich	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLARGA INVESTITSİYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI	242
Egamberdiyeva Salima Rayimovna, Bozorov Yashnarbek Xayrulla o'g'li	
ORGANIK QISHLOQ XO'JALIGIDA "IXTISOSLASHTIRILGAN AGROKOOOPERATIV" TASHKIL ETISH ORQALI TA'MINOT ZANJIRI BOSHQARUVINI TAKOMILLASHTIRISH.....	248
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
MAMLAKATIMIZDA OLIY TA'LIM MUASSASALARINING MOLIIYAVIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHI UCHUN ZAMONAVIY HUQUQIY ASOSLARI.....	254
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
TURIZMNING MADANIY-TARIXIY RESURSLARI: ASOSIY TUSHUNCHALAR VA TAMOYILLAR	258
Ruzmanov Dilshod Usmanovich	
BARQAROR TURIZM DESTINATSIYALARINING SIG'IMINI BAHOLASH METODIKASI.....	262
Ibroximov Nodirbek Xasanovich	
ВОЗОБНОВЛЯЕМЫЕ ИСТОЧНИКИ ЭНЕРГИИ КАК ОСНОВА ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ	266
Хусаинов Равшан Рахимович	
ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ И ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ.....	272
Раимова Муборак Джурраевна	
"YASHIL IQTISODIYOT"NING ASOSIY XUSUSIYATLARI	276
Djumayev Asqar Xaydarovich	

RAQAMLI MARKETINGNING ISTE'MOLCHI XULQ-ATVORIGA TA'SIRI.....	281
Raimova Muborak Jurayevna, Dilmurodov O'tkir	
HUDUDNING IJTIMOIIY-IQTISODIY SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI	287
SH.A. Buriyev	
SAVDO XIZMATLARINING ASOSIY FAOLIYAT KO'RSATKICHLARI TIZIMINI BAHOLASH.....	291
Muxamedova Aziza Ravshanovna	
YASHIL IQTISODIYOT VA GLOBAL IQLIM O'ZGARISHI: YASHIL IQTISODIYOTNING IQLIM O'ZGARISHINI YENGISHDAGI O'RNI VA GLOBAL HAMKORLIK.....	295
Usmonov Murodjon Xolmurod o'g'li, Ulug'bek Eshmaxmatov	
КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ МЕХАНИЗМА НАЛОГОВОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА.....	299
Абдулов Дамир Рустамович	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH ISTIQBOLLARI	305
Yuldashev Shamsiddin Qiyamiddinovich, Boliyeva Baxora Farxodovna	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА: КОНЦЕПЦИИ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.....	308
Туляганова Шахноза Самукджановна	
O'TA ERTAGI TARVUZNING HIMOYALANGAN JOYLAR UCHUN MOSLANUVCHAN NAV VA DURAGAYLARINI AJRATISH, ULARNI TURLI O'G'IT ME'YORLARIDA HOSILDORLIGI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	311
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Amirov Xamidulla Suyunovich, Umirova Durdona Muqum qizi	
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПЛОДООВОЩНОЙ ОТРАСЛИ В УЗБЕКИСТАНЕ	315
Уралов Элшод, Вельм М.В.	
DEVELOPMENT STRATEGY AS A MODEL OF PROGRESS IN HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN.....	320
Abdiev Alimardon	
ОСОБЕННОСТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СЕКТОРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ И РАЗВИТИЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦИАЛА.....	322
Мухаммадбобур Салимов	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK FAOLIYATI RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR.....	326
Suyunov Jabbor Mahmudovich	
"SALOHİYAT" TUSHUNCHASINING MAZMUNI VA IQTISODIY-IJTIMOIIY MOHIYATI.....	331
Zoirov G'olibjon Toshtemir o'g'li	
DAVLAT BOSHQARUVIDA SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	334
Salimov Muhammadbobur Qodir o'g'li	
O'QUV JARAYONLARINI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	337
Tilakov Sherzod	
TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV BOSHQARUVNING XALQARO TAMOYILLARI ASOSIDA BOSHQARUV SIFATINI OSHIRISHDA YASHIL IQTISODIYOTNING AHAMIYATI.....	340
Sattarov Umirzoq, Ro'ziev Zafar Ikromovich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA SANOAT XOM ASHYOLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH TENDENSIYALARI.....	343
Xazratov Sarvar Ibragimovich	
YURTIMIZDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KADRLAR TAYYORLASHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	348
G'aniyev Shaxzod Shuhrat o'g'li, O'rinov Diyorbek Xolmo'min o'g'li	
QASHQADARYO VILOYATI O'QUV MARKAZLARI VA KURSLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	353
Tilakov Sherzod Akbarovich	

SANOAT KORXONALARIDA MAHSULOT ISHLAB CHIQRARISH VA SOTISH SIFATI HAMDA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARNI BOSHQARISH YO'NALISHLARI.....	357
Ochilov Akram Odilovich, Ziyodullayeva Marjona Alisher qizi	
OMMAVIY TADBIRLAR YORDAMIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISH: O'ZBEKISTON VA XALQARO TAJRIBA.....	360
Ibragimov Sardorbek Xusanovich	
Анализ цифровой трансформации и её влияния на привлечение инвестиций в регионы Узбекистана.....	365
Рахмонова Дурдона Хасан кизи	
Korxona moliyaviy salohiyatini baholashning statistik tahlili.....	370
M.O. Musurmonova	
DIRECTIONS FOR IMPROVING THE FINANCIAL MANAGEMENT SYSTEM OF THE BANKING SYSTEM OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	377
Kadirov Lutfulla Khalimovich	
PROBLEMS OF EMPLOYMENT IN THE LABOR MARKET OF UZBEKISTAN AND STRATEGIC DIRECTIONS FOR THEIR SOLUTION.....	381
Sharopov Temirmalik Rustam o'g'li	
"YASHIL" IQTISODIYOT TAMOIYILLARI ORQALI QASHQADARYO VILOYATI SANOAT KOMPLEKSINI TAKOMILLASHTIRISH	385
U.Shukurov	
FOREIGN EXPERIENCES IN ATTRACTING INVESTMENTS IN SERVICE INDUSTRIES	390
Hazratkulov Shahboz Boboqul ogli	
YASHIL IQTISODIYOTDA TA'LIMNING ROLI.....	394
Babayeva Lola Ibragimovna	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHI UCHUN DAVLAT TOMONIDAN YARATILAYOTGAN IMKONIYATLAR.....	398
Xudoyorov Azizbek Avaz o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI YAXSHILASHNING XORIY TAJRIBASI.....	404
Safarov Sh. S.	
IJTIMOYIY MENEJMENTDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA: XALQARO TAJRIBA VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA JORIY ETISH ISTIQBOLLARI.....	408
G'aniyev Shaxzod Shuhrat o'g'li, Davronova Farangiz	
«ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ФИНАНСОВЫЙ КОНТРОЛЬ: КАЗНАЧЕЙСКИЙ КОНТРОЛЬ В БЮДЖЕТНОМ ПРОЦЕССЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗВИТИЯ»	415
Файзуллаева Зилола Равшановна, Д.Х. Пулатов	
YANGI O'ZBEKISTONDA YASHIL RAQAMLI IQTISODIYOTGA O'TISHNING ASOSIY JIHATLARI.....	421
Urozoza Shaxlo Hasan qizi, Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
OLIY TA'LIM SIFATINI OSHIRISH MASALALARI: XALQARO TAJRIBA VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	427
Safarov Shoxrux Sattor o'g'li	
PROSPECTS FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF HUMAN RESOURCES IN UZBEKISTAN.....	431
Alimardonova Gulfizoda Alimardon kizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA KAPITAL QO'YILMALAR HISOBINI TO'G'RI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI.....	434
Egamberdiyeva Salima Rayimovna	
QASHQADARYO VILOYATIDA KICHIK BIZNESNING IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI O'RNI VA ISTIQBOLLARI	441
Berdimurodova Farzona Bahodir qizi, Sh. Xolliyev	
SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING BIZNES VA IQTISODIYOTDAGI ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI	446
Davronova Farangiz Ilhom qizi	

ZAMONAVIY RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA PUL VA BANK TIZIMLARINI TASHKIL ETISHNING ISTIQBOLLARI HAMDA AHAMIYATI	452
Axtamova Ozoda Ulug'bek qizi, Cho'liyeva Gulsanam Yulchi qizi, G'aniyev Shaxzod Shuhrat o'g'li	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTI: TARKIBIY O'ZGARISHLARNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	460
N. Qo'ziboyeva	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI TARKIBIY O'ZGARISHLAR ORQALI RIVOJLANTIRISHNING ZARURATI.....	466
Vayskulov Ramazon Alisher o'g'li	
QASHQADARYO VILOYATIDA TURIZM KLASSTERLARINI RIVOJLANTIRISH VA IQTISODIY INTEGRATSIYA.....	470
Xushvaqtov Ramziddin	
ILMIY SALOHİYAT VA OLIY TA'LIM SIFATINING UZVIY BOG'LIQLIGI: TAHLIL VA TAVSIYALAR	476
Muratov A'zam Alisher o'g'li, Ochilov Akram Odilovich	
YASHIL IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: GREEN CREDIT	480
Eshtemirova Ma'rifat Akram qizi, Kabilova Shaxnoza Jurayevna	
DEHQON XO'JALIGI MAHSULOTLARI NARXLARINING DINAMIKASI VA BOZOR MUVOZANATI MODELLARINI QO'RISH.	483
Ergashov Yashnarbek Istamovich	
The Role of Renewable Energy in the Green Economy.....	488
Khudoyberdiyeva Olima, Yakhshikulova Mokhinur	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish: asosiy muammolar va imkoniyatlar	494
Jumanazarov Asilbek Utkirbek o'g'li, Ulug'bek Eshmaxmatov	
SANOAT KORXONALARINING RAQOBAT USTUNLIGI ORQALI BARQAROR RIVOJLANISHINI TA'MINLASH OMILLARI	498
Ro'ziqulov Jamshid Ulug'bek o'g'li	
O'ZBEKISTONDA INSON RESURLARINI BOSHQARISH SIYOSATINING ZAMONAVIY TRENDLARI HAMDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI.....	504
Shodiyev Jahongir 504	
YASHIL IQTISODIYOT: O'ZBEKISTONNING BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	509
Babayeva Lola Ibragimovna, Sh. S. Sa'dullayev	
QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA MAHSULOTLAR INTENSIV RIVOJLANISHINI TA'MINLASH JARAYONLARI	512
Saburov Jumanazar Salievich	
SUG'URTA XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI VA MEXANIZMLARI.....	516
E.Sobirov	
"YASHIL IQTISODIYOT"GA O'TISH ORQALI TABIIY RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH VA IQTISODIY FAOLIYATNING ATROF-MUHITGA SALBIY TA'SIRINI KAMAYTIRISH	520
Xo'janova Gulshoda Otamurodovna	
QISHLOQ JOYLARDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING KONSEPTUAL YO'NALISHLARI	526
Dilafuz Taylakova	
KORXONALARDA EKOLOGIK INVESTITSION LOYIHALARNING SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI TAHLILI.....	532
Ulashov Aliboy Rashid o'g'li	
YURTIMIZDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BANK VA MOLIYAVIY TIZIMLAR UCHUN YANGI IMKONIYATLAR TAHLILI HAMDA KELGUSIDAGI ISTIQBOLLARI	538
G'aniyev Shaxzod Shuhrat o'g'li, Alarov Asilbek Oybek o'g'li	
SANOAT KORXONALARINING EKOLOGIK BARQARORLIGI VA EKOLOGIK IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH MASALALARI.....	545
O'rinov Diyor, Xolliyev Sh.B.	

YASHIL IQTISODOYOT VA UNDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR.....	549
Ermuminov Elbek Erkin o'g'li, Ilmiy rahbar: Yaxshiqulova Moxinur Toxir qizi	
XIZMATLAR SOHASIDA KADRLARNING TUTGAN O'RNI	553
Turayeva Nargiza Rustamovna	
IQTISODIYOTDA TARKIBIY O'ZGARISHLARNI AMALGA OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	557
G.P.Erkayeva, N.H.Qo'ziyoyeva	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHNING AHAMIYATI VA O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH STRATEGIYASI	560
Samadova Jasmina Sherali qizi, Sh. Xolliyev	
"YASHIL" ENERGETIKA VA "YASHIL" IQTISODIYOT.....	564
Qarshiyeva Dilsora Ismoil qizi, Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
MAMLAKAT BUDJETINING SHAKLLANISHI VA DAROMADLAR TAQSIMOTINING IQTISODIYOTDAGI ROLI	569
Ashirqulova Sevinch Sarvar qizi, Sh. Xolliyev	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOT VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	574
Urozova Shahlo Hasan qizi, Rahmonova Tillaoy Malik qizi	
"YASHIL" IQTISODIYOT INNOVATSION RIVOJLANISHINING KO'RSATGICHLARI.....	579
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, Usmonov Murodjon Dusmurot o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INNOVATSION FAOLIYATNI TARTIBGA SOLISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	583
Mirzayev Qulmamat Djonuzoqovich, Mirzayev Azzamjon Jonuzokovich, Eshquvvatova Nodira Abdullayevna	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGIDA IQTISODIY RESURLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MASALALARI.....	588
Mirzayev Qulmamat Djonuzoqovich, Eshquvvatova Nodira Abdullayevna	
СТРАТЕГИЯ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАНА: РОЛЬ ИННОВАЦИЙ И ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО КАПИТАЛА В ЭПОХУ НООНОМИКИ.....	593
Чекулаева Кристина	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОБЕСПЕЧЕНИЮ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ПРИ ПЕРЕХОДЕ К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ.....	599
Чекулаева Кристина	
YASHIL IQTISODIYOT – MAMLAKAT TARAQQIYOTINING ASOSIY OMILI.....	605
Oybek Hamdamov, Qosimov Jahongir	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INSON KAPITALI SIFATINI OSHIRISHDA TA'LIMNING AHAMIYATI	608
M.Ostanova, Ro'ziyev Ramshid	
MODERN LEGAL BASIS FOR THE EFFICIENT USE OF FINANCIAL RESOURCES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN OUR COUNTRY	613
Ismoilova Gulrux, Khayriddinov Shukhrat Botirovich	
YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA TABIIY - IQTISODIY MANBAALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY MEXANIZMI	617
Mavlonov Shaxzod Shahobiddin o'g'li, Mavlonova Surayyo Xasan qizi	
YANGI O'ZBEKISTONDA SOHALARNI RAQAMLASHTIRISH SAMARADORLIGI	621
Gulrux Arslon qizi Ismoilova	

ZAMONAVIY RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA PUL VA BANK TIZIMLARINI TASHKIL ETISHNING ISTIQBOLLARI HAMDA AHAMIYATI

Axtamova Ozoda Ulug'bek qizi

Qarshi davlat universiteti, Iqtisodiyot fakulteti, Iqtisodiyot yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Email: ozodaaxtamova06@gmail.com

Cho'liyeva Gulsanam Yulchi qizi

Qarshi davlat universiteti, Iqtisodiyot fakulteti, Iqtisodiyot yo'nalishi 1-bosqich talabasi

G'aniyev Shaxzod Shuhrat o'g'li

Ilmiy rahbar, Qarshi davlat universiteti stajyor-o'qituvchisi

ORCID: 0009-0005-0823-0024

Email: shaxzodganiyev46@gmail.com

Annotatsiya: Bugungi jadal rivojlanayotgan davrda ilg'or raqamli texnologiyalar yutuqlari hayotimizning turli jabhalariga, jumladan, moliyaviy tizimlar, pul muomalasi va bank sohasiga faol tatbiq etilmoqda. Ushbu maqolada zamonaviy raqamli texnologiyalar orqali bank xizmatlarini takomillashtirish, moliyaviy operatsiyalarni tezkor va xavfsiz bajarish imkoniyatlari hamda bu boradagi istiqbollar chuqur tahlil qilinadi.

Xususan, blokcheyn va sun'iy intellekt asosida bank tizimlarini modernizatsiya qilishning ustunliklari yoritiladi. O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli texnologiyalar bank tizimlarini soddalashtirish, ularning xavfsizligi va barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Kelajakda bu texnologiyalar yordamida bank xizmatlarining yanada rivojlanishi, innovatsion yechimlarning keng joriy etilishi kutilmoqda. Raqamli texnologiyalarning moliyaviy tizimlarga integratsiyasi esa nafaqat milliy iqtisodiyot, balki global moliyaviy barqarorlik uchun ham alohida ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiya, blokcheyn, sun'iy intellekt, fentech, kriptovalyuta, bitcoin, bank, B2B, B2C, B2G, P2P, smart-kontakt, UzFace, MyID, raqamli ma'lumotlar, elektron tijorat, internet-banking, raqamli to'lovlar, internet-reklama, Amazon, Alibaba, Facebook, Didi Chuxing, Airbnb.

Abstract: In today's era of rapid advancement, the achievements of cutting-edge digital technologies are being widely integrated into various sectors, including financial systems, monetary circulation, and the banking industry. This article analyzes the enhancement of banking services through the use of modern digital technologies, as well as the acceleration and security of financial transactions.

In particular, the article highlights the benefits of modernizing banking systems based on blockchain and artificial intelligence. Research findings indicate that digital technologies help simplify banking processes while increasing their security and operational stability.

Looking ahead, the continued development of banking services and the implementation of innovative solutions are expected through digital integration. The incorporation of digital technologies into financial systems holds significant importance not only for economic progress but also for ensuring global financial stability.

Key words: digital technology, blockchain, artificial intelligence, fintech, cryptocurrency, bitcoin, bank, B2B, B2C, B2G, P2P, smart contract, UzFace, MyID, digital data, e-commerce, internet banking, digital payments, online advertising, Amazon, Alibaba, Facebook, Didi Chuxing, Airbnb.

Аннотация: В современную эпоху стремительного развития передовые достижения цифровых технологий активно внедряются в различные сферы жизни, включая финансовые системы, денежное обращение и банковский сектор. В данной статье рассматриваются пути совершенствования банковских услуг с применением современных цифровых технологий, а также вопросы ускорения и обеспечения безопасности финансовых операций.

Особое внимание уделяется преимуществам модернизации банковских систем на основе блокчейна и искусственного интеллекта. Проведённые исследования показали, что цифровые технологии способствуют упрощению банковских процессов, повышению их безопасности и устойчивости.

Ожидается, что в будущем внедрение инновационных решений и развитие банковских сервисов с использованием данных технологий продолжат расти. Интеграция цифровых решений в финансовую систему играет важную роль не только в экономическом росте, но и в обеспечении глобальной финансовой стабильности.

Ключевые слова: цифровые технологии, блокчейн, искусственный интеллект, финтех, криптовалюта, биткоин, банк, B2B, B2C, B2G, P2P, смарт-контракт, UzFace, MyID, цифровые данные, электронная коммерция, интернет-банкинг, цифровые платежи, интернет-реклама, Amazon, Alibaba, Facebook, Didi Chuxing, Airbnb.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotining globallashuvi sharoitida barcha iqtisodiy tarmoqlarda moliyaviy texnologiyalarni joriy etish bugungi kunning eng dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, bank xizmatlari bozorida internet va mobil texnologiyalarning qo'llanilishi ushbu sohada misli ko'rilmagan o'zgarishlarga sabab bo'lmoqda.

Hozirgi kunda rivojlangan davlatlar bank tizimida keng ko'lamli moliyaviy texnologiyalar (FinTech)ni joriy etishi natijasida moliyaviy xizmatlar ko'lamining ortib borayotgani, masofaviy bank operatsiyalarining ahamiyati keskin oshayotganini ko'rish mumkin. Buning natijasida yirik banklar tomonidan turli xizmatlar onlayn rejimda taqdim etilib, jahon miqyosida keng ommalashmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. So'nggi yillarda tijorat banklari tomonidan masofaviy xizmatlar faol joriy etilmoqda hamda mijozlarga real vaqt rejimida bank amaliyotlarini amalga oshirish imkoniyati yaratilmoqda.

Xususan, biometrik identifikatsiya, raqamli to'lov tizimlari va blokcheyn texnologiyalarining joriy etilishi bank tizimlarini yanada tezkor, qulay va eng muhimi – xavfsiz qilishga xizmat qilmoqda.

MAVZUNING DOLZARBLIGI

Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, raqamli texnologiyalarning bank tizimlariga integratsiyasi nafaqat moliyaviy xizmatlar sifati va tezkorligini oshiradi, balki global moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi.

Ushbu integratsiya jarayoni bank tizimlarining yanada ochiqligi, shaffofligi va ishonchligini kuchaytirish bilan birga, moliyaviy inklyuziyani kengaytirish imkoniyatlarini yaratadi. Ayniqsa, aholining bank xizmatlariga bo'lgan kirish imkonini oshirish orqali moliyaviy resurslardan kengroq foydalanish imkoniyati yuzaga kelmoqda.

Shu sababli, zamonaviy raqamli texnologiyalarning moliyaviy tizimlarga ta'sirini chuqur o'rganish, ularning amaliy qo'llanilishidagi natijalarni baholash hamda rivojlanish istiqbollarini tahlil qilish hozirgi kunda ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqotda zamonaviy raqamli texnologiyalarning bank va moliyaviy tizimlarga ta'sirini tahlil qilish maqsadida bir nechta ilmiy-uslubiy yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi asosiy bosqichlarni o'z ichiga oladi:

Nazariy tahlil – Raqamli texnologiyalar, blokcheyn, sun'iy intellekt va FinTech tizimlariga oid ilg'or ilmiy manbalar, statistik ma'lumotlar va amaliy tadqiqotlar asosida bank tizimlarida raqamli islohotlarning ahamiyati, ularning rivojlanish tendensiyalari hamda iqtisodiyotga ta'siri nazariy jihatdan o'rganildi.

Ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish – O'zbekiston va xalqaro miqyosda bank tizimlarida amalga oshirilayotgan raqamli transformatsiya jarayonlari yuzasidan Markaziy bank, Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi va boshqa moliyaviy tashkilotlarning statistik hisobotlari chuqur tahlil qilindi.

Taqqoslash va benchmarking – Raqamli bank xizmatlarining O'zbekiston va rivojlangan mamlakatlardagi holati taqqoslandi. Xususan, Xitoy, AQSh va Yevropa davlatlarining raqamli to'lov tizimlari, kriptovalyuta va FinTech kompaniyalarining bank tizimlariga ta'siri benchmarking usuli asosida tahlil qilindi.

Empirik tadqiqot – Raqamli bank xizmatlaridan foydalanayotgan mijozlar orasida so'rovnoma va intervyu o'tkazilib, ularning xizmatlardan qoniqish darajasi aniqlandi. Shu bilan birga, bank sektorida faoliyat yuritayotgan mutaxassislar bilan suhbatlar asosida mavjud innovatsion yechimlarning ustunliklari va kamchiliklari aniqlab chiqildi.

Statistik va iqtisodiy tahlil – Raqamli texnologiyalarning bank operatsiyalari samaradorligiga ta'siri matematik va iqtisodiy tahlil usullari yordamida o'rganildi. Moliya bozori ishtirokchilari va raqamli bank mahsulotlari o'rtasidagi bog'liqlik statistik regressiya va korrelyatsiya modellari asosida tahlil qilindi.

Ekspert tahlili – Moliyaviy texnologiyalar va raqamli bank xizmatlariga doir yetuk mutaxassislarning fikrlari umimlashtirilib, ularning kelajak rivojlanishi yuzasidan prognozlari asosida xulosalar ishlab chiqildi.

Ushbu metodologik yondashuvlar asosida olib borilgan tadqiqot raqamli texnologiyalarning bank tizimiga ta'siri, ularning samaradorligi, xavfsizligi va rivojlanish istiqbollari bo'yicha ilmiy asoslangan natijalarni shakllantirish imkonini berdi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Raqamli texnologiyalarning bank tizimiga integratsiyasi bo'yicha xalqaro va mahalliy manbalar tahlil qilindi. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Prezident qarorlari (PQ-4996, PQ-3832) va elektron formatdagi O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlari, Raqamli texnologiyalarning bank tizimiga ta'siri bo'yicha xalqaro va mahalliy manbalar tahlil qilindi. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki va Prezident qarorlari mahalliy bank tizimini raqamlashtirish bo'yicha strategik yo'nalishlarni ochib beradi. FinTech Futures va Blockchain Council kabi xalqaro manbalar esa fintech, blokcheyn va sun'iy intellektning global bank tizimiga ta'sirini yoritadi. Solix Technologies va NVIDIA tadqiqotlari sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalarining moliyaviy operatsiyalar samaradorligini oshirishdagi rolini tahlil qiladi. O'zbekiston bank tizimidagi raqamli transformatsiya jarayonlarini yoritadi. FinTech Futures, Blockchain Council va Galaxy.ai kabi xalqaro platformalar fintech, blokcheyn va sun'iy intellektning global moliyaviy tizimga ta'sirini tahlil qiladi. M.U. Ravshanova, Sh.S. Sobirova va A.A. Tashxodjayevarlarning tadqiqotlari raqamli texnologiyalarni bank ishiga joriy etishning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganadi. Solix Technologies, NVIDIA va Galaxy.ai sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalarining bank tizimlarida qo'llanilishi bo'yicha ilg'or tajribalarni o'z ichiga oladi. Shuningdek bu manbalar orqali O'zbekiston bank sektoridagi raqamli transformatsiya jarayonlari o'rganildi. Ushbu manbalar asosida bank tizimining raqamli islohotlari, xavfsizlik choralari va innovatsion yechimlarning iqtisodiy samaradorligi tahlil qilinib, amaliy xulosalar chiqarildi. Olib chiqilayotgan masalaning o'ziga xosligi shundaki, unda nafaqat bank tizimidagi raqamli texnologiyalarni umumiy o'rganildi, balki ularni O'zbekiston sharoitida amaliy joriy etish, FinTech kompaniyalar va tijorat banklari hamkorligini rivojlantirish, sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalaridan foydalanishning istiqbollari, shuningdek, raqamli xavfsizlik choralari bilan bog'liq aniq yechimlarni taklif qilingan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Dastavval shuni ta'kidlash lozimki, hozirgi vaqtda FinTech bozori umumiy hisobda 167,54 milliard AQSh dollariga baholanmoqda.¹

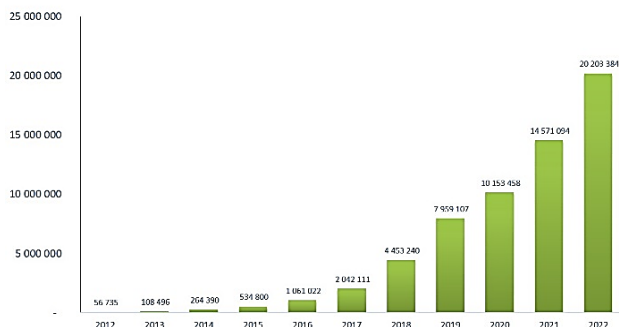
Yurtimizda ham bank tizimlariga FinTech texnologiyalarini tatbiq etish borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, hozirda aholi tijorat banklarining mobil ilovalari orqali real vaqt rejimida kartadan kartaga pul o'tkazish (P2P) operatsiyalarini bajarish, soliq, budjet, kommunal va boshqa to'lovlarni amalga oshirish, mikroqarz olish va kreditlarni so'ndirish, onlayn omonatlarni rasmiylashtirish, depozit va kredit hisobvaraqlarini masofadan ochish, xalqaro bank kartalaridan to'lovlarni amalga oshirish, shuningdek, onlayn konversiya operatsiyalarini bajarish imkoniyatlariga ega bo'lib, masofaviy bank xizmatlaridan keng foydalanilmoqda.²

1 Fintechfutures sayti. Manba: <https://www.fintechfutures.com/techwire/fintech-market-size-projected-to-grow-to-882-billion-by-2030-as-advanced-technologies-services-expand/>

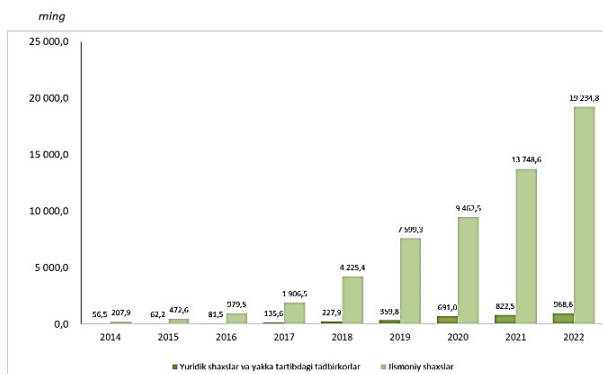
2 O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki rasmiy sayti. Manba: <https://cbu.uz/uz/payment-systems/remote-banking-services/>

Masofadan bank xizmatlarini ko'rsatuvchi tizimlardan foydalanuvchilarning soni
1 yanvar holatiga

Masofadan bank xizmatlarini ko'rsatuvchi tizimlardan foydalanuvchilarning soni
(turlari bo'yicha)
1 yanvar holatiga

1-rasm. O'zbekiston Respublikasida masofadan bank xizmatlarini ko'rsatuvchi tizimlardan foydalanuvchilar to'g'risida ma'lumot.

Birinci diagrammadan ko'rinadiki, masofaviy bank xizmatlarini ko'rsatuvchi tizimlardan foydalanuvchilar sonining yillik o'sishi qayd etilgan. Diagrammada quyidagi natijalarni ko'rish mumkin:

2012-yildan 2022-yilgacha bo'lgan davr qamrab olingan. Har yili 1-yanvar holatiga ko'ra foydalanuvchilar soni ko'rsatilgan. 2012-yilda foydalanuvchilar soni 56 735 kishini tashkil etgan bo'lsa, 2016-yilda 1 061 022 nafarga yetgan, 2019-yilda 7 959 107 kishiga ortgan bo'lsa, 2021-yilda 14 571 094 foydalanuvchi qayd etilgan, 2022-yilda esa bu ko'rsatkich 20 203 384 ga yetgan.

Umuman olganda, grafikdan ko'radigan bo'lsak, masofaviy bank xizmatlariga bo'lgan talabning ortib borayotganini ko'rish mumkin. Har yili sezilarli o'sish kuzatilgan bo'lib, ayniqsa, 2018-yildan keyin o'sish sur'ati yanada jadallashgan. Bunga sabab sifatida shu davrdan boshlab aholining raqamli savodxonligini keskin oshganligi, raqamli texnika va texnologiyalardan keng miqyosda foydalanish, mobil aloqa, internet va axborot tizimlarining yildan-yilga sifati yaxshilanayotganligini olish mumkin.

Shuningdek, Solix AI in Banking and Finance tizimi moliyaviy muassasalar uchun vaqt va mablag'ni tejashda samarali yechimlardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Solix ECS AI in Banking and Finance bulutga asoslangan kontent xizmatlari platformasi bo'lib, markazlashtirilgan hujjatlarni boshqarish, sun'iy intellekt asosida hujjatlarni qayta ishlash, xavfsiz hamkorlik va kuchli boshqaruv tizimi orqali moliya tashkilotlariga operatsion samaradorlikni oshirish, muvofiqlik talablarini yaxshilash hamda xarajatlarni kamaytirishga yordam beradi. Mazkur platformaning xususiyatlari quyidagicha namoyon bo'ladi:

Asosiy foydalanish ko'lam:

- Hujjatlarni bulut muhitida samarali saqlash va boshqarish.
- Ish jarayonlarini avtomatlashtirish va hujjat aylanishini optimallashtirish.
- Turli manbalardan hujjatlarni avtomatik ravishda yig'ish va qayta ishlash.
- Sun'iy intellekt (AI) yordamida hujjatlardan muhim ma'lumotlarni ajratib olish.

Foydali jihatlari:

- Jarayonlarni avtomatlashtirish orqali qo'lda bajariladigan ish hajmini qisqartirish.
- GDPR, HIPAA kabi muvofiqlik talablariga rioya qilishni ta'minlash.
- Bulutli infratuzilma yordamida IT xarajatlarini kamaytirish.
- O'sib borayotgan biznes ehtiyojlariga va turli sohalariga moslashuvchanlikni oshirish.

Texnik ko'rsatkichlar:

- AES-256-bit shifrlash texnologiyasi orqali ma'lumotlarni xavfsiz saqlash va uzatish.
- Har xil formatdagi hujjatlarni boshqarish va qayta ishlash.
- Elektron pochta, ERP tizimlari va skaner kabi mavjud texnologiyalar bilan integratsiya qilish.
- 99.0% ish vaqti kafolati bilan barqaror ishlash.³

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2024-yil 13-avgust kuni sun'iy intellekt va IT sohasidagi startab loyihalarni rivojlantirish chora-tadbirlariga taqdimotlar bilan tanishdi.⁴ Jahonda har bir sohaga sun'iy intellekt, raqamli texnologiyalar kirib kelmoqda. Bu borada yurtimizda ham qator loyihalar amalga oshirilmoqda. Masalan, "MyID" va "UzFace" dasturlari 70 dan ortiq tashkilot, bank, elektron savdo maydonchalari va to'lov tizimlarida joriy qilinib, 10 million foydalanuvchini masofaviy biometrik identifikatsiya qilish imkoniyati yaratildi.

3 Solix Technologies, Inc. - sayti. Manba: <https://www.solix.com/uz/products/answers/ai-in-banking-and-finance/>

4 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti. Manba: <https://president.uz/oz/lists/view/7464>

Yurtimizda Bank-moliya sohasida ham sun'iy intellektni qo'llashni kengaytirish, bu bo'yicha kadrlar tayyorlash va xodimlar malakasini oshirish lozim. O'tgan yillarda bunday loyihalar uchun jalb qilingan venchur investitsiyalar 134 million dollarni tashkil qilgan. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 17-fevraldagi "Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaroriga⁵ muvofiq, ushbu sohada dasturiy mahsulotlar ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish uchun keng imkoniyatlar yaratilmoqda. Tadqiqotlar doirasida sun'iy intellektdan foydalanishga oid maxsus huquqiy rejim joriy qilinib, ushbu maqsadlar uchun 200 milliard so'm ajratilgan.

Ushbu tashabbus doirasida quyidagilar tashkil etilishi rejalashtirilgan:

- Sun'iy intellektni rivojlantirish bo'yicha ilmiy-tadqiqot instituti;
- Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi huzurida maxsus departament;
- Turli tashkilot va idoralar ishtirokida qo'shma alyans;
- Raqamli ma'lumotlar platformasi.

2021–2024-yillar davomida mamlakat oliy ta'lim muassasalarida sun'iy intellekt bo'yicha ta'lim olish uchun 130 ta grant o'rni ajratildi. Shuningdek, ovozli biometriya texnologiyalarini joriy etish bo'yicha Rossiyaning "Sber" guruhi bilan hamkorlik yo'lga qo'yilmoqda.⁶

Moliyaviy sektorda sun'iy intellektdan foydalanish tobora muhim ahamiyat kasb etib, katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish, risklarni boshqarish, shaxsiylashtirilgan xizmatlar yaratish hamda investitsion portfellarga samarali rahbarlik qilish imkoniyatini taqdim etmoqda. 2023-yilda o'tkazilgan so'rov natijalariga ko'ra, NVIDIA (grafik protsessor (GPU) va sun'iy intellekt (AI) sohasidagi yetakchi kompaniya) Amerika va Yevropada joylashgan 200 ta moliya instituti bilan yirik til modellarini ishlab chiqish (26%), tavsiyalar tizimini optimallashtirish (23%), investitsion portfellarini boshqarish (23%), moliyaviy firibgarlikni aniqlash (22%) yo'nalishlarda hamkorlik qilgan. So'rovlarda qatnashgan respondentlarning yarmi sun'iy intellekt yillik daromadni 10% ga oshirishiga, uchdan bir qismi esa yillik xarajatlarni 10% ga kamaytirishiga ishonishini bildirgan.

Sun'iy intellekt (AI) – bu ma'lumotlar, hisoblash quvvati va ilg'or texnologiyalar kombinatsiyasidir. AI texnologik jihatdan quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

Mashinali o'rganish (Machine Learning): Moliyaviy ma'lumotlardagi anomalialarni aniqlash, prognoz qilish va tasniflash uchun nazorat ostida yoki nazoratsiz o'qitiladigan algoritmlar tizimi.

Chuqur o'rganish (Deep Learning): Neyron tarmoqlardan foydalangan holda moliyaviy ma'lumotlarni chuqur tahlil qilish. Agar bozor ma'lumotlari yuzlab million yozuvlarni o'z ichiga olsa, Deep Learning ushbu murakkab ma'lumotlarni qayta ishlashda samarali bo'ladi.

Tabiiy tilni qayta ishlash (Natural Language Processing – NLP): Shartnomalardan ma'lumot olish, moliyaviy bozor sentimentlarini tahlil qilish va fintech sohasida mijozlar tajribasini yaxshilash uchun chatbotlardan foydalanish kabi jarayonlarda qo'llaniladi.

Moliyaviy tizimda AI texnologiyalarining ahamiyati. Moliyaviy sektor tarixan aniq qoidalar, algoritmlar va ma'lumot almashish mexanizmlari asosida shakllangan bo'lib, bu tizimda banklar o'zaro hamkorlik qiladi va tashqi dunyo bilan aloqalarni yo'lga qo'yadi. Katta hajmdagi kiruvchi ma'lumotlarni samarali tahlil qilish moliya institutlari uchun murakkab vazifa hisoblanadi. Sun'iy intellekt ushbu jarayonlarni avtomatlashtirish va optimallashtirish orqali ancha samarali natijalarga erishish imkonini beradi. Moliya sanoati AI texnologiyalaridan beshta asosiy yo'nalishda foydalanadi:

- Sarmoya boshqaruvi
- Kredit skoring va andarrayting
- Normativ talablar va muvofiqlik
- Bozor tadqiqotlari va hisobot tayyorlash
- Mijozlarni qo'llab-quvvatlash va xizmat ko'rsatish

AI asosida moliyaviy mahsulotlarning raqamli platformalarga integratsiyasi. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi, masofaviy xizmatlarning kengayishi va mijozlarni onlayn identifikatsiya qilish imkoniyatlarining oshishi natijasida sun'iy intellektdan foydalanish keng qamrovli moliyaviy mahsulotlarni yagona raqamli platformalar orqali taqdim etish imkonini bermiqda. Ushbu platformalar quyidagi sohalarga ixtisoslashgan:

Bank ishi

- InsurTech (Insurance Technologies – sug'urta texnologiyalari)
- PropTech (Property Technologies – ko'chmas mulk texnologiyalari)
- WealthTech (Wealth Technologies – investitsiyalar va mablag'larni boshqarish)

Ixtisoslashuv bo'yicha taqsimotga qaramasdan, turli yo'nalishlarni birlashtirgan va muvaffaqiyatli ishlayotgan platformalararo echimlar ham mavjud.

5 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 17.02.2021 yildagi PQ-4996-sonli Qarori. Manba: <https://lex.uz/docs/-5297046>

6 Daryo.uz sayti. Manba: <https://daryo.uz/2021/02/18/shavkat-mirziyoyev-ozbekistonda-suniy-intellektni-joriy-etishni-jadallashtirishga-oid-hujjatni-imzoladi>

Biznes modellar va AI ning roli. Moliyaviy ekotizimda uch asosiy biznes modeli mavjud:

B2C (Business-to-Consumer): Kompaniyalar mahsulot va xizmatlarini bevosita iste'molchilarga yetkazadi. Masalan, FMCG kompaniyalari (HUL, Britannia) yoki elektron tijorat platformalari (Nykaa). Muhim omillar:

Bozorga kirish strategiyalari;

Narxlash siyosati;

Brend kuchi va mijozlarning sodiqligi

B2G (Business-to-Government): Davlat tashkilotlariga mahsulot va xizmatlar yetkazib beradigan kompaniyalar. Bu segmentga xususi va davlat korxonalari kiradi. Masalan:

Mudofaa pudratchilari;

Infratuzilma firmalari

B2B (Business-to-Business): Kompaniyalar boshqa biznes subyektlariga mahsulot va xizmatlar yetkazib beradi. Masalan, kimyo kompaniyalari boshqa ishlab chiqaruvchilarga xomashyo yetkazib berishi mumkin. Muhim jihatlar:

Imkoniyatlardan samarali foydalanish;

Raqobat muhiti va strategiyalar;

Xomashyo manbalarini optimallashtirish

B2C, B2G va B2B modellari korxonalar, jismoniy shaxslar va davlat muassasalari o'rtasidagi moliyaviy operatsiyalarni tavsiflash uchun qo'llaniladi.

Raqamli iqtisodiyot va AI integratsiyasi. Zamonaviy raqamli iqtisodiyot birinchi navbatda elektron tijorat, internet-banking, raqamli to'lovlar, internet-reklama va onlayn xizmatlar orqali sun'iy intellektidan samarali foydalanishga asoslanadi. Bugungi kunda Amazon, Alibaba, Facebook, Didi Chuxing va Airbnb kabi global kompaniyalar raqamli platformalarni asosiy biznes modeli sifatida qabul qilib, ulardan foydalanuvchilar o'rtasidagi barcha bitimlarni boshqarish uchun foydalanmoqda. Elektron tijoratning jadal rivojlanishi raqamli iqtisodiy makonda bozor mexanizmlarini shakllantiradi va bitimlar sonining izchil o'sishiga olib keladi.⁷

Kriptovalyuta va blokcheyn texnologiyasi. Dastlab 2009-yilda paydo bo'lgan Bitcoin birinchi kriptovalyuta sifatida tarixga kirdi. Bugungi kunga kelib, dunyo bo'ylab 10 mingdan ortiq turli kriptovalyutalar mavjud.

Kriptovalyuta – bu raqamli shakldagi valyuta bo'lib, uni jismonan sezish yoki ushlab mumkin emas. Ushbu aktiv foydalanuvchilarning balanslari va tranzaksiyalarini o'z ichiga olgan elektron reyestrda saqlanadi. Bu reyestrlar blokcheyn deb nomlanib, ularni buxgalteriya hisobi tizimiga qiyoslash mumkin. An'anaviy naqd pullardan farqli o'laroq, kriptovalyutalar markaziy bank yoki hukumat tomonidan nazorat qilinmaydi. Ularning qiymati doimiy ravishda talab va taklifga bog'liq holda o'zgarib turadi. Shu bilan birga, kriptovalyuta orqali amalga oshiriladigan tranzaksiyalar qonuniy himoyaga ega emas. Agar bitim davomida xatolik yuz bersa, uni tuzatish yoki himoya qilish uchun bank yoki davlat regulyatori mavjud emas. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 3-iyuldagi "O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni va kriptovalyutalar aylanmasi sohasini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi⁸ 3832-sonli qaroriga muvofiq, mamlakatda kriptoaktivlar aylanmasi Istiqbolli loyihalar milliy agentligi tomonidan tartibga solinishi belgilangan.

Blokcheyn texnologiyasining moliya sohasidagi ahamiyati. Blokcheyn texnologiyasi bank xizmatlarini modernizatsiya qilish va samaradorligini oshirishda keng imkoniyatlar taqdim etadi. Ushbu innovatsion texnologiya moliyaviy operatsiyalar xavfsizligini ta'minlash, tranzaksiyalarni tezlashtirish va operatsion xarajatlarni kamaytirish bilan bir qatorda, yangi xizmatlar va biznes modellari uchun mustahkam asos yaratmoqda. Xalqaro pul o'tkazmalari jarayoni blokcheyn yordamida tubdan o'zgarishga yuz tutmoqda. Blokcheyn texnologiyasi vositachilarsiz, to'g'ridan-to'g'ri tranzaksiyalarni amalga oshirish imkonini beradi. Masalan, Ripple kabi platformalar blokcheyn asosida xalqaro pul o'tkazmalarini bir necha daqiqada amalga oshirish imkonini yaratmoqda.

Smart-kontraktlar va ularning afzalliklari. Smart-kontraktlar – bu blokcheyn tarmog'ida ishlaydigan dasturiy shartnomalar bo'lib, ular oldindan belgilangan shartlar bajarilganda avtomatik ravishda ishga tushadi. Blokcheyn texnologiyasi bank sektorida quyidagi muhim afzalliklarni ta'minlaydi:

Xalqaro pul o'tkazmalarini tezlashtirish;

Smart-kontraktlar orqali operatsiyalarni avtomatlashtirish;

Moliyaviy xavfsizlikni mustahkamlash;

Kreditlash jarayonlarini soddalashtirish;

7 M.U.Ravshanova - Moliya tizimiga raqamli texnologiyalarni joriy etish yo'llari va jahon tajribasi – maqola "Экономика и Социум" jurnali №105-son, 2023-yil. Manba: <https://cyberleninka.ru/article/n/moliya-tizimiga-raqamli-texnologiyalarni-joriy-etish-yo-llari-va-jahon-tajribasi/viewer>

8 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 03.07.2018 yildagi PQ-3832-sonli Qarori. Manba: <https://lex.uz/docs/-3806053>

Operatsion xarajatlarni qisqartirish.

Ushbu texnologiyalar moliya sektorini innovatsion o'zgarishlarga olib kelmoqda va bank xizmatlarining yanada raqamlashtirilishiga yo'l ochmoqda.⁹

Ma'lumotlarning xavfsizligi va me'yoriy hujjatlarga rioya qilish. Banklar mijozlarning katta hajmdagi nozik ma'lumotlarini yig'ish va tahlil qilish jarayonida ma'lumotlarning maxfiyligi va xavfsizligini ta'minlash muhim muammolardan biri bo'lib qolmoqda. 2017-yilda yuz bergan Equifax ma'lumotlar buzilishi hodisasi kiberxavfsizlik choralari mustahkamlash zarurati yana bir bor isbotladi. Banklar nafaqat mijoz ma'lumotlarini tashqi tahdidlardan himoya qilishlari kerak, balki GDPR va CCPA kabi qat'iy ma'lumotlarni himoya qilish qoidalariga rioya qilish orqali katta jarimalar va obro'ga putur yetkazish xavfini minimallashtirishlari lozim. Sun'iy intellektning bank tizimida keng qo'llanilishi algoritmik tarafkashlik va diskriminatsiya bilan bog'liq xavotirlarni yuzaga keltiradi. Shu sababli, banklar AI algoritmlarini ishlab chiqishda adolat va shaffoflikni ustuvor tamoyil sifatida belgilashlari, tarafkashlikni minimallashtirish hamda barcha mijozlar uchun teng imkoniyat yaratish maqsadida doimiy tekshiruv va takomillashtirish jarayonlarini olib borishlari lozim.

Chakana bank faoliyatida sun'iy intellektning shaxsiylashtirishdagi roli. L.Jonsonning tadqiqotlari sun'iy intellektning chakana bank sohasida shaxsiylashtirish imkoniyatlariga bag'ishlangan. Tadqiqotda banklarning mijoz ma'lumotlarini tahlil qilish, ularni afzalliklari va xatti-harakatlariga qarab segmentlarga ajratish, shuningdek, shaxsiylashtirilgan mahsulot tavsiyalari va takliflarini taqdim etish maqsadida ilg'or tahlil usullari va AI algoritmlaridan qanday foydalanayotgani o'rganilgan.

Bank va moliya xizmatlarida AI qabul qilinishining axloqiy oqibatlar. S. Patelning tadqiqoti sun'iy intellektni bank va moliya sohasida joriy etish bilan bog'liq axloqiy muammolarni tahlil qiladi. U AI algoritmlariga xos bo'lishi mumkin bo'lgan xavf va qiyinchiliklarni, jumladan tarafkashlik, diskriminatsiya va shaffoflik yetishmovchiligi masalalarini muhokama qiladi. Tadqiqot bank faoliyatida sun'iy intellektidan mas'uliyatli foydalanishni ta'minlash uchun axloqiy me'yorlar, huquqiy asoslar va sanoat standartlarini shakllantirish muhimligini ta'kidlaydi.¹⁰

O. Melikov tomonidan raqamli bank texnologiyalari, ularning tarkibi va asosiy elementlari keng yoritilgan. Ushbu tadqiqotda xorijiy va mahalliy olimlarning bank texnologiyalari bo'yicha ilmiy qarashlari chuqur o'rganilib, tahlil qilingan. Bugungi kunda dunyo bank tizimida keng qo'llanilayotgan quyidagi ilg'or bank texnologiyalariga alohida e'tibor qaratilgan:

Automated Teller Machine (ATM) – bankomatlar orqali naqd pul yechish va bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyati;

Mobile Banking – mobil qurilmalar orqali bank operatsiyalarini amalga oshirish;

Internet Banking – internet orqali masofaviy bank xizmatlaridan foydalanish;

Video Teller Machine (VTM) – video orqali bank vakillari bilan masofaviy aloqa qilish imkonini beruvchi qurilmalar;

Secure Short Messaging Service (SSMS) – xavfsiz qisqa xabar almashish xizmati;

SIM Application Toolkit – SIM-karta asosida bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatini beruvchi texnologiya;

RFID Technology – radiochastotali identifikatsiya texnologiyasi orqali tezkor to'lovlarni amalga oshirish;

Mobile Money – mobil ilovalar orqali elektron pul operatsiyalarini amalga oshirish.

Tadqiqotda ushbu texnologiyalarning o'ziga xos jihatlari va ularning bank tizimidagi afzalliklari batafsil ochib berilgan.¹¹

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa shundan iboratki, zamonaviy raqamli texnologiyalar bank va moliya tizimlarini tubdan o'zgartirib, ularning samaradorligi, xavfsizligi va qulayligini sezilarli darajada oshirmoqda. Blokcheyn, sun'iy intellekt, raqamli to'lov tizimlari va kriptovalyutalar kabi innovatsion yechimlar moliyaviy operatsiyalarni tez, kam xarajatli va shaffof tarzda amalga oshirish imkonini bermoqda.

Raqamli bank xizmatlari mijozlarga 24/7 rejimda moliyaviy amaliyotlarni bajarish imkoniyatini taqdim etib, naqd pulsiz iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanishiga katta hissa qo'shmoqda. Smart-kontaktlar va markazlashmagan moliya (DeFi) tizimlari esa an'anaviy bank xizmatlarini takomillashtirish, vositachilarsiz tranzaksiyalarni amalga oshirish va ishonchli muqobil moliyaviy mexanizmlarni yaratish imkonini bermoqda.

9 Sh.S.Sobirova – maqola, "Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari" ilmiy jurnali, 37-to'plam 2-qism Noyabr 2024-yil, "Blokcheyn texnologiyalari orqali bank xizmatlarini modernizatsiya qilish". Manba: <https://pedagoglar.org/01/article/download/5853/5278/10384>

10 A.A. Tashxodjayev, - maqola, Qo'qon universiteti xabarnomasi, ISSN: 2181-1695, "Bank ishida sun'iy intellekt imkoniyatlar va muammolar". Manba: [file:///C:/Users/User/Downloads/22.+Iqtisodiyot+Tashxodjayev+Abdurasul+Abdulgansurovich2%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/22.+Iqtisodiyot+Tashxodjayev+Abdurasul+Abdulgansurovich2%20(1).pdf)

11 Manba: https://galaxy.ai/youtube-summarizer/understanding-business-models-a-comprehensive-guide-to-b2b-b2c-and-b2g-4xRWy_cBBE4

Biroq, ushbu texnologiyalar bilan bog'liq kiberxavfsizlik tahdidlari, shaxsiy ma'lumotlar maxfiyligi va raqamli nomutanosiblik kabi muammolarni hal qilish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Shu sababli, bank tizimlarining kelajagi innovatsiyalarni muvozanatli joriy etish, samarali tartibga solish mexanizmlarini ishlab chiqish hamda texnologik xavflarni kamaytirishga qaratilgan strategiyalarni shakllantirish bilan chambarchas bog'liq bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy raqamli texnologiyalar bank va moliya tizimlarini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ular iqtisodiy o'sish, moliyaviy inklyuziya va xizmatlar sifatining oshishiga xizmat qilib, global moliyaviy tizimda raqobatbardosh va barqaror infratuzilmani yaratishda muhim o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Fintechfutures sayti. Manba: <https://www.fintechfutures.com/techwire/fintech-market-size-projected-to-grow-to-882-billion-by-2030-as-advanced-technologies-services-expand/>
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti. Manba: <https://cbu.uz/uz/payment-systems/remote-banking-services/>
3. Solix Technologies, Inc. sayti. Manba: <https://www.solix.com/uz/products/answers/ai-in-banking-and-finance/>
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 17-fevraldagi PQ-4996-sonli qarori. Manba: <https://lex.uz/docs/-5297046>
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti. Manba: <https://president.uz/uz/lists/view/7464>
6. Daryo.uz sayti. Manba: <https://daryo.uz/2021/02/18/shavkat-mirziyoyev-ozbekistonda-suniy-intellektni-joriy-etishni-jadallashtirishga-oid-hujjatni-imzoladi>
7. M. U. Ravshanova – “Moliya tizimiga raqamli texnologiyalarni joriy etish yo'llari va jahon tajribasi”, *Ekonomika i Sotsium jurnali*, №105-son, 2023-yil. Manba: <https://cyberleninka.ru/article/n/moliya-tizimiga-raqamli-texnologiyalarni-joriy-etish-yo'llari-va-jahon-tajribasi/viewer>
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 3-iyuldagi PQ-3832-sonli qarori. Manba: <https://lex.uz/docs/-3806053>
9. Sh. S. Sobirova – maqola: “Blokcheyn texnologiyalari orqali bank xizmatlarini modernizatsiya qilish”, *Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari*, ilmiy jurnal, 37-to'plam, 2-qism, 2024-yil noyabr. Manba: <https://pedagoglar.org/01/article/download/5853/5278/10384>
10. A.A. Tashxodjayev – “Bankishidasun'iyintellekt: imkoniyatlarvamuammolar”, *Qo'qon universiteti xabarnomasi*, ISSN: 2181-1695. Manba: [file:///C:/Users/User/Downloads/22.+Iqtisodiyot+Tashxodjayev+Abdurasul+Abdulmansurovich2%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/22.+Iqtisodiyot+Tashxodjayev+Abdurasul+Abdulmansurovich2%20(1).pdf)
11. Galaxy.ai sayti. Manba: https://galaxy.ai/youtube-summarizer/understanding-business-models-a-comprehensive-guide-to-b2b-b2c-and-b2g-4xRWy_cBB4

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. aprel. № 3. navbatdan tashqari son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>